

25. 2. 2009

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Co přináší nový trestní zákoník

1. ledna 2010 nabude účinnosti nový trestní zákoník, jehož návrh po více než rok trvajícím projednávání schválil Parlament a 27. ledna podepsal prezident. Návrh se připravoval patnáct let. Nový trestní zákoník nahradí více než 40 let starý „totalitní“ trestní zákon a přinese mnoho novinek, od systematických změn po zavedení zcela nových institutů, jako např. domácího vězení. Cílem tohoto článku je seznámit čtenáře se zásadními koncepčními změnami, které přináší nový trestní zákoník, a s některými nově zavedenými instituty.

Obecně lze říci, že nový trestní zákoník klade větší důraz na ochranu života, majetku a dalších individuálních práv, když tyto zájmy staví před zájmy společnosti a státu. To se projevuje i v systematice zákona, kde jsou (na rozdíl od současného trestního zákona) na první místo řazeny trestné činy proti životu a zdraví, rodině a dětem, svobodě a lidské důstojnosti.

Trestní odpovědnost je založena na principu tzv. formálního pojetí trestného činu. Oproti nyní uplatňovanému tzv. materiálnímu či formálně-materiálnímu pojetí, které k trestnosti činu vyžaduje vedle splnění znaků uvedených v trestním zákoně i dosažení určitého stupně společenské nebezpečnosti jednání pachatele pro společnost, formální pojetí trestného činu vyžaduje pouze naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu uvedených v zákoně. To znamená, že orgány činné v trestním řízení již nebudou posuzovat, zda jednání, jež má znaky trestného činu uvedené v trestním zákoně, dosáhlo vyššího než nepatrného (v případně mladistvého pachatele vyššího než malého) stupně společenské nebezpečnosti, jako podmínky trestnosti činu. Tento vágní pojem, jehož interpretace byla svěřena soudům, byl „nahrazen“ termínem společenské škodlivosti, který však nemá stejný význam jako pojem společenská nebezpečnost. Škodlivost jednání pachatele totiž není podmínkou trestnosti činu, je však důležitým hlediskem zejména při ukládání trestů. Trestní stíhání pachatele méně škodlivého trestného činu se tedy zpravidla zahájí; nebude-li však jednání pachatele orgány činnými v trestním řízení shledáno společensky škodlivým, bude trestní stíhání zastaveno. V důsledku zavedení formálního pojetí trestného činu dochází rovněž k přesnějšímu vymezení skutkových podstat jednotlivých trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákona, a tedy k omezení prostoru orgánů činných v trestním řízení při posuzování jednání pachatele.

Trestní zákoník nově rozlišuje podle závažnosti dvě kategorie trestných činů, a to zločiny a přečiny. Přečinem se rozumí čin, za který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody do tří let. Trestný čin spáchaný z nedbalosti je přečinem vždy. Ostatní trestné činy jsou považovány za zločiny. Zločiny budou zpravidla projednávány ve standardním trestním řízení, zatímco v případě přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.

Změnou, která vyvolala největší diskuze, a to jak v Parlamentu, tak mezi veřejností, je snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Nový trestní zákoník sice snižuje trestní odpovědnost pachatele na čtrnáct let, avšak návrh zákoníku byl Senátem schválen pouze za podmínky, že Ministerstvo spravedlnosti do šesti měsíců předloží Poslanecké sněmovně návrh novely, která hranici trestní odpovědnosti buď zvýší zpět na patnáct let, případně navrhne jiné možnosti vymezení věkové hranice trestní odpovědnosti, například stanoví odlišnou věkovou hranici trestní odpovědnosti pro sexuální trestné činy.

Trestní zákoník přináší novou filozofii trestání pachatelů, kdy na jedné straně zpřísňuje tresty za závažné trestné činy proti životu a zdraví, u nichž dochází ke zvýšení sazby trestu odnětí svobody o tři až pět let, a zvyšuje hranici trestní sazby výjimečného trestu z 25 let na 30 let, na druhé straně u méně závažné trestné činnosti, například v případě drobné majetkové trestné činnosti, posiluje význam alternativních trestů. Jednou z alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody je tzv. domácí vězení. Pachatelé, kterým je domácí vězení uloženo, se mohou po dobu výkonu trestu zdržovat pouze doma nebo na pracovišti. Návštěvy kulturních, sportovních a jiných společenských akcí a podniků jim jsou zcela zapovězeny. Pohyb odsouzeného bude elektronicky monitorován a případné porušení bude trestáno např. přeměnou domácího vězení v nepodmíněný trest odnětí svobody. Přínosem domácího vězení je zejména úspora nákladů, které stát (tj. daňoví poplatníci) vynakládá na věznění pachatelů, když odsouzený k domácímu vězení si bude i během výkonu trestu dále vydělávat na své živobytí. Současně neztratí kontakt se svou rodinou ani pracovní návyky, což výrazně přispívá k předcházení opakování trestné činnosti.

Vedle ochranného léčení ukládaného pachatelům, kteří spáchali trestný čin v nepříčetnosti či ve zmenšené přičetnosti, může soud pachateli nově uložit místo, případně vedle trestu tzv. zabezpečovací detenci. Jedná se o nové ochranné opatření, jehož cílem je ochrana společnosti před sexuálními devianty, vrahy a agresory. Rozdíl oproti ochrannému léčení, které se ukládá z podobných důvodů, je, že pachatel, kterému byla zabezpečovací detence uložena, je umístěn do tzv. detenčního ústavu. Pro detenční ústavy je charakteristický přísnější režim dozoru, než kterému je pachatel podroben v léčebném ústavu.

Mimo výše uvedené přináší nový trestní zákoník i další změny. Zavádí přes 60 nových skutkových podstat trestných činů (např. trestný čin pronásledování neboli stalking, trestný čin zanedbání péče o zvíře), výslovně zakazuje klonování lidských buněk, „nabourávání se“ do počítačových systémů a zaměstnávání lidí načerno, podrobněji řeší některé hospodářské trestné činy (např. nekalou soutěž či kartelové dohody), liberalizuje pěstování marihuany pro vlastní potřebu a další.

Nový trestní zákoník, jako moderní právní norma odpovídající evropským standardům 21. století, by měl poskytovat větší ochranu společnosti před trestnými činy a jejich pachateli, přísněji trestat současnou kriminalitu a prostřednictvím definování skutkových podstat nových trestných činů postihovat rovněž protiprávní jednání související s vývojem moderní společnosti a nezadržitelným technickým pokrokem. Doufejme, že naplnění těchto cílů bude v aplikační praxi dosaženo.

JUDr. Eva Herdová
advokátní koncipientka

HÁJEK ZRZAVECKÝ

Revoluční 3
110 00 Praha 1

tel.: +420 227 629 700

fax: +420 221 803 384

e-mail: info@hajekzrzavecky.cz

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžitě pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)
- [Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?](#)
- [Vybrané aspekty trestného činu podvodu podle § 209 TrZ ve světle judikatury](#)
- [Zásadní novinky v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2026](#)
- [Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS](#)
- [Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Dětský certifikát](#)